

A propòsit d'«una economia global justa»

Suplement del Quadern núm. 201 de CJ - (núm. 234) - Novembre 2016
 Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona - 93 317 23 38 - info@fespinal.com
www.cristianismeijusticia.net

Presentem la ressenya del document «Per a una economia global justa»¹ elaborat pel grup de treball sobre economia del Secretariat per a la Justícia Social i l'Ecologia de la Companyia de Jesús. Cal situar-lo en el que anomenem *praxi*. No és un estudi teòric ni un pla d'acció concret, sinó una «intenció» de mobilitzar-nos a actuar des dels principis ètics de la doctrina social de l'Església.

1. Els signes dels temps

Des de la realitat, enumera els anomenats «signes dels temps», els senyals que des de l'òptica de la justícia social ens mostren cap a on va el nostre món: *la pobresa* es manté elevada; *la desigualtat* ha augmentat de manera contínua; *els pobles indígenes i les minories ètniques marginades* han patit discriminació; *les dones* són més proclius que els homes a la pobresa i a la desigualtat d'oportunitats; *la naturalesa del treball* està canviant amb rapidesa; *els mercats financers* s'han expandit espectacularment;

el sector privat s'ha tornat cada vegada més important; *la sostenibilitat* de les nostres pràctiques econòmiques actuals és, avui en dia, un repte decisiu; *la violència* que assola la nostra època té sovint arrels econòmiques; el paper dels *mitjans de comunicació* és cada vegada més determinant; està sorgint *una nova societat global*; creix un moviment a favor de *la responsabilitat social cooperativa*. Aquests signes ens mostren que hi ha motius reals per a l'esperança i, al mateix temps, que hi ha alguna cosa profundament equivocada en les relacions econòmiques mundials.

2. Cinc problemes urgents

Un enfocament per a la *praxi* s'ha de cenyir als punts més importants d'aquest moment històric, que es condensen en cinc.

2.1. El repte de la pobresa severa

Ha disminuït el nombre de persones que viuen en la pobresa severa. Tot i això, són

800 milions de persones les que es troben en aquesta situació que afecta principalment nens i dones a l'Àfrica. La fe cristiana sosté que tota persona criada per Déu a la seva imatge i semblança posseeix en si mateixa una dignitat sacra que no solament mereix respecte i ajuda sinó que té el dret a una vida digna. Aquesta pobresa severa és injusta, ofensiva, escandalosa i va contra la voluntat de Déu. Cal buscar i urgir tots els mitjans per a la seva desaparició absoluta i més si tenim en compte que el nostre món ja disposa dels mitjans necessaris.

2.2. La ferida social de la desigualtat

La desigualtat entre els més rics i els més pobres ha anat creixent des del 1980 i s'ha accelerat de manera notable els últims anys. Mentre la majoria de la humanitat viu precàriament i la seva economia creix a un ritme lent i a més mal distribuïda, el nombre de milionaris augmenta, com també la fortuna que acumulen. A més, aquesta desigualtat s'ha engruixit entre les dones en l'anomenat tercer món, i entre els joves que no tenen ni estudis ni feina. Aquest increment de la desigualtat representa una notable contradicció si es té en compte l'avenç tecnològic i l'augment de la productivitat que es registren.

El Concili Vaticà II ho afirma: «Tots els éssers humans constitueixen una família» (GS 24) en la qual tots som interdependents i tenim la mateixa dignitat de fills i filles de Déu. Aquestes desigualtats, notables, contradiuen el pla de Déu sobre la humanitat, no responen al bé comú, creen unes distàncies i unes diferències insostenibles i es presten a grans explotacions i a unes dependències humiliants.

2.3. Els riscos de la financiarització actual

Des de fa anys, l'economia anomenada financera no respon a l'economia real pro-

ductiva, i es dona un desfasament més gran degut a l'especulació i a les noves formes d'usura. Hi ha un seguit d'instruments financers –valors, obligacions, deutes, préstecs... que no responen al diner real– presents a nivell global, i que donen lloc a manipulacions, són font de tractats poc clars, abusen de la lletra petita en els contractes... i afavoreixen possibles corrupteles i, fins i tot, una corrupció generalitzada i l'explotació dels sectors més dèbils de la societat. Aquestes situacions han estat molt criticades pel papa Francesc, que les ha qualificat com a ideologies que defensen l'autonomia absoluta dels mercats i l'especulació financera.

2.4. La injustícia de la violència

Existeix un veritable cercle viciós entre injustícia econòmica i conflictivitat social. Aquesta situació és en si mateixa violenta perquè defuig qualsevol control democràtic i s'imposa de manera absoluta, fins i tot dictatorial. Els monopolis de poder econòmic davant de la precarietat dels que estan mancats del que és més elemental representen en si mateixos una violència que contradiu el bé comú, els drets personals i socials de les majories, la dignitat de la persona humana i la voluntat de Déu. Si esclata, la resposta violenta és sufocada de manera contundent pels agents de l'«ordre» provocant una espiral de violència per a la qual només hi ha una sortida única i definitiva: la justícia social i el respecte als drets humans.

El Concili Vaticà II ja va parlar d'aquest tema remarcant que la violació dels drets humans amenaça la pau social i la internacional (GS 29). L'Església i els creients estem cridats a treballar per aquesta justícia universal com a fonament de la pau, aquella pau que neix de la justícia i la dignitat de totes les persones.

2.5. La fragilitat de la casa comuna

Tal com afirma el papa a la *Laudato Si'*, el ritme d'extracció dels recursos naturals porta al col·lapse dels sistemes vitals de la Terra. És urgent prendre consciència de la situació i determinar mesures urgents, globals i d'acompliment controlat. Als desequilibris, cal afegir-hi una pèssima distribució dels sistemes ja esmentats que empobreix més els pobres, els quals es troben exposats als danys col·laterals de l'esmentada explotació, com ara passa amb l'aigua i el sòl, que en mans privades moltes vegades prioritza el benefici particular a la resta de factors relacionats amb el bé comú.

La visió cristiana d'aquest problema urgent arrenca del principi de la mateixa Bíblia en el llibre del Gènesi. Déu és el creador i la seva intenció és el bé universal i el desenvolupament, que avui anomenem sostenible, de la Terra i de totes les riqueses potencials que conté. Aquesta visió, repetida i comentada per la doctrina social de l'Església, avui exigeix una profunda reforma del sistema dominant si tenim en compte la situació i el perill actuals, i s'ha de fonamentar en els drets humans, la dignitat de la persona humana, el bé comú i la justícia social.

3. Una visió nova

La visió del bé comú està sempre present en la doctrina social de l'Església i és la llum des de la qual cal discernir les respostes operatives.

3.1. El bé comú avui

Definim com a bé comú el conjunt interrelacionat de valors socials que són compartits per tots els membres d'una comunitat, almenys en el grau exigít per la seva humanitat compartida. És un bé que beneficia la comunitat i cadascun dels membres que en formen part.

El bé comú no es mesura per xifres globals i resultats generals sinó per la seva distribució en atenció a la justícia distributiva que es fonamenta en la dignitat de totes les persones i de tota persona. Per desgràcia o per mala fe, un enfocament centrat en el creixement del producte interior brut obvia la dimensió distributiva de l'economia, i permet en alguns casos un discurs de progrés i benestar quan en realitat les seves conseqüències són la pobresa o l'explotació. La justícia contributiva s'ha de fonamentar sobre aquells sectors, grups i persones que més tenen, i la justícia distributiva s'ha de centrar sobretot en els qui menys tenen. Els resultats positius i els beneficis han d'arribar a beneficiar els sectors més dèbils, pobres i oprimits, no només en l'àmbit dels estats sinó en l'àmbit global. Però això exigeix una regulació molt més justa de la fiscalitat i dels pressupostos, i canviar urgentment el sistema des de la visió del bé comú, un canvi que implica una modificació radical de les estructures que afavoreixen aquestes injustícies. No parlar d'aquesta reforma contradiu la fraternitat exigida per Déu.

3.2. Institucions per al canvi

Les primeres institucions sobre les quals recau la responsabilitat de potenciar aquests canvis urgents són les escollides democràticament pel poble sobirà i que exerceixen el poder en el seu nom. Parlaments i governs haurien de treballar sense treva contra la corrupció i les polítiques que no afavoreixen el bé comú; i la societat civil i les organitzacions i les xarxes per a la justícia i el bé comú han de vetllar perquè així sigui i presentar projectes de lleis i actuacions a favor d'això. L'experiència demostra que molts dels avenços en aquest sentit han estat promoguts, i fins i tot guiats, per aquestes organitzacions. Cada vegada més van

adquirint una importància més gran entitats globals com són l'ONU, la UNESCO, etc., que tot i que no tenen poder coercitiu i depenen del veto d'unes potències determinades, moltes vegades es mostren ineficaces o es converteixen *de facto* en instruments dels poderosos.

L'Església veritablement catòlica té grans possibilitats d'ajudar al bé comú, per exemple, amb Càritas, centres d'ensenyament, comunitats, congregacions religioses... És una crida a servir la humanitat que no neix només de la seva extensió sinó de la seva pròpia essència.

3.3. Recomanacions

Aquestes recomanacions, enteses com a temptatives i suggeriments, prenen en consideració en primer lloc *el foment de polítiques públiques per a la millor distribució de la riquesa*. Fan una referència especial a l'esmentat «efecte degoteig» pel qual, si la riquesa augmenta en el seu conjunt, el degoteig de l'excedent afavorirà els més necessitats. Aquesta creença radical liberal, com ha assenyalat el papa Francesc, no s'ha demostrat que s'esdevingui en la pràctica. Un altre suggeriment se centra en la reforma dels impostos sobre el patrimoni per anivellar les desigualtats, sobretot en temes de drets fonamentals. Se suggereix igualment *que es tinguin en compte i es facin complir les lleis que protegeixen el medi ambient, com també una bona governança dels béns naturals i minerals*. Sabem que ens hi juguem molt i quina mena de món podem deixar a les futures generacions; per això, aquestes lleis han de ser d'acompliment estricte i la seva execució no ha de quedar supeditada a la llibertat dels parlaments i els estats. Igual-

ment, es recomana *una regulació rigorosa i urgent dels mercats financers i econòmics*, i que es fomenti tant la creació de llocs de treball dignes com també la denúncia dels estats dominats per elits poderoses i dictadures. Altres suggeriments són el del 0,7%, reformes dels tractats internacionals i en els òrgans de decisió, la regulació dels paradisos fiscals i gravar les multinacionals amb impostos equitatius.

Aquestes recomanacions demanen una espiritualitat del respecte als drets i deures, a la diversitat, al valor del servei, a l'austeritat de vida i a l'opció preferencial pels pobres. La fraternitat universal es fonamenta en Déu, que sempre ha d'estar present per combatre les mesures que suposen la destrucció de la seva intenció d'amor i de justícia.

Nota final

Així, doncs, recomanem la lectura del document «Per una economia mundial més justa» situant-lo en el nivell de la *praxi*. Encara que no concreti plans d'acció avaluable i que no tingui en compte alguns fonaments bíblics o de l'ensenyament social de l'Església, creiem que el document pot ser de gran utilitat i que mou a l'acció. Seguint Arrupe, ens sembla que un sistema econòmic que posi en el centre el subjecte econòmic i no la persona humana és injust des de la seva mateixa arrel. Per això ens comprometem a seguir treballant per analitzar les causes estructurals de la injustícia en el nostre món.

Grup d'economistes
de Cristianisme i Justícia

1. El document va ser publicat a la revista *Promotio Iustitiae* núm. 121, gener 2016. Es pot descargar per internet a: www.sjweb.info/documents/sjs/pj/docs_pdf/PJ_121_ESP.pdf